

УДК 811.161.2

О.М. ТУРЧАК,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри політології, соціології та гуманітарних наук
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

ПОНЯТТЯ «ОКАЗІОНАЛІЗМ» У МОВОЗНАВЧІЙ ЛІТЕРАТУРІ ТА ЙОГО МОВЛЕННЕВА РЕАЛІЗАЦІЯ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Досліджується проблема вивчення okazіоналізмів у мовознавчій літературі як позасистемних мовленнєвих явищ. Розглядаються актуальні питання, пов'язані з критеріями виділення okazіональних елементів, їхньою роллю в лексичній системі мови та способом функціонування в українських періодичних виданнях кінця ХХ ст.

Ключові слова: okazіоналізм, okazіональність, потенційне слово, неологізм.

Сучасна мовознавча наука всебічно вивчає нові номінативні одиниці лексичного рівня кінця ХХ ст. Це обумовлюється активністю процесу появи нових слів. Проблеми неології знаходяться в центрі уваги сучасного мовознавства, через те що лексика реагує на зміни в суспільному, громадському, економічному, політичному житті й тісно пов'язана з історією та культурою народу, розвитком науки й техніки. Оскільки лексика становить відкриту систему, вона постійно поповнюється новими словами для позначення предметів, явищ, процесів, понять, якостей, властивостей та дій. Це приводить до того, що на кожному етапі наукового пізнання постають нові питання, пов'язані з потребою та доцільністю вивчення новотворів. Зокрема, це стосується структурно-семантичної природи та функціонально-стилістичного призначення okazіональних елементів – позасистемних мовленнєвих явищ, які ілюструють шляхи та форми розвитку мови окремого періоду, відображають взаємодію між мовою й мовленням, а також оновлюють словотвірну та об'ємну можливість української мови.

У мовознавчій науці okazіоналізми на сьогодні вивчені недостатньо, незважаючи на те що в останні десятиріччя лінгвістика інтенсивно опрацьовує проблеми okazіональних слів, намагаючись з'ясувати їхній склад, структуру, місце, роль та способи функціонування в лексичній системі мови, визначити критерії їхнього виділення та принципи класифікації. Досі залишаються дискусійними такі питання, як межі okazіональності, склад okazіоналізмів, специфіка їхнього використання окремими авторами, особливості okazіональних слів на різних мовних зрізах.

Метою статті є огляд та аналіз мовознавчої літератури, що стосується проблеми вивчення okazіоналізмів, визначення кола питань, які потребують подальшого розгляду, а також розгляд особливостей функціонування okazіоналізмів в українських періодичних виданнях кінця ХХ ст.

Okazіональні слова вивчалися в різних аспектах. Зокрема великий внесок у теорію okazіонального словотворення зробили О. Габінська, О. Земська, М. Калніязов, О. Ликов, В. Лопатін, Н. Фельдман, Е. Ханпіра та ін. Дослідники визначають способи утворення okazіоналізмів і ступінь продуктивності моделей словотвору. На українському мовному ґрунті особливості утворення okazіоналізмів вивчали Г. Вокальчук [3; 4], В. Герман [5], Л. Павленко [16], О. Стишов [20], В. Чабаненко [26; 27].

У лексикологічному аспекті okazіоналізми розглядали О. Александрова, А. Брагіна, О. Габінська. Цей аспект вивчається мовознавцями на певному синхронному зрізі, він представлений у багатьох дослідженнях, а також у більшості підручників. У лексикографічному аспекті okazіональні одиниці розглядалися А. Брагіною, Н. Котеловою, В. Лопатіним, Н. Фельдман, О. Чирковою та ін. Мовознавці порушують питання про створення словника okazіоналізмів із метою систематизації мовних та мовленнєвих фактів. Ономасіологічним аспектом цікавилися О. Габінська та М. Макєєва, які намагалися з'ясувати процес виникнення okazіоналізмів. Функціонально-стилістичний аспект вивчали О. Александрова, Т. Анісімова, М. Бакіна, О. Габінська, О. Ликов, В. Лопатін, Е. Ханпіра, В. Хохлачова. Цими вченими досліджуються функції okazіоналізмів, їхня взаємодія з контекстом.

У науковій літературі на сьогодні використовуються різні терміни для цих лексичних одиниць: okazіональне слово (Н. Фельдман), одноразовий неологізм (Е. Різель), авторський неологізм (Р. Кисельова), поетичний неологізм (І. Загрузна), авторський новотвір (В. Виноградова), художній неологізм (А. Бровка), мовленнєвий новотвір (Г. Клименко), індивідуальний новотвір (В. Хохлачова), індивідуально-авторський новотвір (Ю. Стехін), слово-метеор (М. Степанова), слово-саморобка (Н. Фельдман), слово-беззаконник (О. Земська), слово-експромт (К. Чуковський), егологізм (І. Аржанов), індивідуалізм (Р. Намітокова) тощо. Аналізуючи наукову літературу з цього питання, ми виявили більше ніж 30 термінів на позначення подібних понять. В.В. Лопатін вважає, що різні назви okazіональних слів цікаві тим, що «кожний із пропонованих термінів по-своєму виправданий, характеризує явище зі свого боку, зі свого погляду, й тим самим воно різнобічно висвітлюється» [11, с. 64]. І. Дегтяр щодо цього має іншу думку: «...Численність різноманітних термінів на позначення одного й того самого явища не тільки не сприяє взаєморозумінню між лінгвістами, а й певною мірою шкодить більш глибокому вивченню самого явища» [7, с. 131]. Спираючись на викладене, можна з певністю сказати, що проблема вивчення новотворів okazіонального характеру не одержала повного й остаточного вирішення, про що свідчать розбіжність у термінології та різні думки щодо великої кількості термінів на позначення однотипних явищ.

Терміни «okazіоналізм» та «okazіональне слово» вважаються загально визнаними й використовуються багатьма лінгвістами. Сама назва (від латинського *occasio* – випадок) стверджує, що подібні слова створюються відповідно до певного випадку, до конкретної ситуації. За словами Л. Данилової, «...термін «okazіоналізм» – найбільш вдалий на відміну від «індивідуальний неологізм», «слово-саморобка», «поетичний неологізм», «неологізм контексту» та низки інших. У ньому досить чітко визначено специфіку подібних слів, утворених індивідуально конкретним автором: обслуговувати мінімальний контекст, певний приватний випадок, певну мовленнєву ситуацію; ці слова не претендують на те, щоб закріпитися в мові, увійти до загального вжитку» [6, с. 89].

Серед мовознавців побутує думка, що термін «okazіоналізм» усталився в лінгвістичній науці наприкінці 1950-х років. Уперше він був використаний Н. Фельдман 1957 р. у статті «Okazіональные слова и лексикография» [22], з якої розпочалося вивчення okazіональної лексики з погляду теорії. Дослідниця не дає визначення терміна «okazіоналізм», а лише розкриває суть контекстних новотворів. Поняття okazіональності виникло в науці про мову ще 1880 р. й пов'язане з іменем німецького філолога Г. Пауля, який уперше використав термін «okazіональне значення» й протиставив його узувальному в праці «Принципы истории языка»: «Узуальне значення розуміємо як усю сукупність уявлень, що становлять для члена певної мовної спільності зміст цього слова, okazіональне значення – ті уявлення, які мовець пов'язує з цим словом у момент його вимови і які, як він вважає, зв'яже у свою чергу й слухач із цим словом» [17, с. 94]. Потім термін «okazіональний» використала 1926 р. Розалія Шор, коли писала про «okazіональні вирази» в книзі «Язык и общество» [29]. Отже, до понять «okazіоналізм», «okazіональність» зверталися мовознавці протягом тривалого часу, але справжній інтерес до них виник лише в другій половині ХХ ст. й був пов'язаний із загальним інтересом до проблеми виникнення нових слів, які відбивають зміни в житті сучасного суспільства. Саме тому в 1960–70-х рр. виникає велика кількість праць, присвячених новим аспектам вивчення інновацій у мові та мовленні.

За останні півстоліття погляди на природу та сутність okazіоналізмів зазнали істотних змін, але й досі в мовознавстві серед новотворів традиційно виділяють три типи: неологізми, okazіоналізми та потенційні слова.

На думку Л. Данилової, природу оказіонального слова можна визначити, «грунтуючись на співвіднесенні його з неологізмом, потенційним словом і канонічним. На відміну від останніх, оказіональне слово – це така мовленнєва одиниця, яка створюється конкретним мовцем за непродуктивною або малопродуктивною моделлю, є ненормативною й служить для вираження відтінків експресії» [6, с. 90]. Наприклад: **не-Попелюшка, саловіншування, постперестрілка, суперсамець, лже-чорнобильський круїз, кіношокувати** тощо.

Вивчення співвіднесеності та взаємозв'язку лексичних одиниць мови й мовлення, якими є відповідно канонічні та оказіональні слова – одна з найважливіших проблем мови. Основною визначальною ознакою оказіональних слів є їхня належність до мовлення, а не до мови. О. Ликов у монографії «Современная русская лексикология (русское окказиональное слово)» називає дев'ять ознак, «які відмежовують оказіональне слово від канонічного: 1) належність до мовлення, 2) створюваність (невідтворюваність), 3) словотвірна походність, 4) ненормативність, 5) функціональна одноразовість, 6) експресивність, 7) номінативна факультативність, 8) синхронно-діахронна дифузність, 9) індивідуальна належність» [13, с. 11]. Водночас характерною ознакою оказіоналізмів є особливість, яку визнають усі мовознавці, – це контекстуальна або ситуативна належність. Більшість оказіоналізмів, виникнувши в мовленні, так і залишилися за межами мовної системи, тому оказіоналізми завжди індивідуальні, й відсутність контексту дає можливість сприймати їх як слова з лише можливими значеннями.

О. Чиркова вважає, що «оказіоналізми – це слова, які побутують у мовленні однієї особи або групи осіб і не мають регулярної відтворюваності в сучасній літературній мові; вони не зв'язані системними відношеннями з узуальною лексикою, не мають загальноприйнятого значення...» [28, с. 91]. Прикладами таких оказіоналізмів у мові української преси кінця ХХ ст. є слова **салородоє, політбол, автопірнання, шоу-соловейко, міні-футболіст, костюмовано-амурна роль** тощо. На думку В. Хохлачової, оказіоналізмом «може бути назване будь-яке слово, яке не входить до словникового складу мови, чи утворення за живою моделлю (потенційні слова), чи утворення «незакономірне» з погляду словотвірних зв'язків» [25, с. 167]. Ураховуючи зазначену думку В. Хохлачової, до оказіоналізмів можуть належати як лексеми **ельциніст, суркісізація, удовенківець, костенківець**, структура яких не відрізняється від структури подібних узуальних слів, так і слова на кшталт **ніколиненападник, бронекобасний цех, допінговосприятливий вид спорту** тощо, які є результатом авторського пошуку.

Е. Ханпіра запропонував широке та вузьке розуміння цього терміна: «Оказіональні та потенційні... слова можна об'єднати під назвою оказіональних (у широкому значенні). Тоді те, що тут буде назване оказіональним словом, буде власне оказіональним, оказіональним у вузькому значенні» [23, с. 250]. До оказіоналізмів у вузькому значенні можна зарахувати лексеми **пан-сам-склепав, бронелосини, тамбакс, дзюдоярка** тощо, які демонструють невичерпні можливості українського словотвору кінця ХХ ст. Широке розуміння терміна «оказіоналізм» пропонує й С. Єрмоленко: «Оказіоналізми, тобто створені для певного контексту або ситуації нові слова, не потрапляють до словників. Їх іноді називають морфологічними або потенційними словами» [8, с. 11]. Отже, якщо брати за основу думку С. Єрмоленко, то до оказіональної лексики, характерної для мови української періодики кінця ХХ ст., можуть належати такі слова, як **авалівець, беркутівець, приватбанківець, велосипедизація, мешковщина, лукашенківщина** тощо.

Деякі мовознавці, зокрема О. Земська та Е. Ханпіра, розуміють під оказіоналізмами тільки індивідуально-авторські слова. Г. Вокальчук вважає, що до оказіональних слів належать структурно-семантичні новотвори, авторські варіанти загальнономовних слів, слова, що за формою збігаються з лексемами, які раніше існували в мові (семантичні новотвори), а також слова, які є фактично запозиченими з інших мов [4]. У мові періодичних видань кінця ХХ ст. прикладами лексем, які є авторськими варіантами загальнономовних слів, можуть бути слова **металіст** у значенні «крадій металу», **реаліст** – «футболіст мадридського «Реалу».

Відмінність у визначенні оказіоналізмів пояснюється різними підходами того чи іншого дослідника до описуваного явища. Це дає можливість розглядати оказіоналізми з різних поглядів, що сприяє вивченню їхніх особливостей.

До того, як було запроваджено термін «оказіоналізм» і визнано неоднорідний склад нових лексичних одиниць, усі новотвори в лінгвістичній науці визначалися як неологізми. Е. Ханліра пише, що термін «неологізм» – найстаріший. «У літературознавчих працях досі тільки він і побутує. Тільки його визнає й середня школа. А тим часом одного цього терміна недостатньо для опису різноманіття фактів, пов'язаних із появою нових слів» [24, с. 30]. Більшість дослідників у галузі неології говорили про неоднорідність неологізмів і виділяли серед них загальномовні неологізми, створені для позначення нових фактів дійсності, та індивідуально-авторські, створені з художньою метою. Було помічено суттєву відмінність між індивідуально-авторськими та загальномовними неологізмами. Індивідуально-авторські не стають частиною мовної системи й не виходять за межі комунікативної ситуації, у якій вони виникли, а загальномовні згодом набувають поширення, хоч і не втрачають своєї новизни. Тому за загальномовними неологізмами поступово закріпився термін «неологізм», а за індивідуально-авторськими – «оказіоналізм». Н. Фельдман із цього приводу зазначає: «Тісний зв'язок слів-саморобок із контекстом, з якого вони немов виростають, робить їх доцільними й особливо виразними на своєму місці, однак водночас, як правило, перешкоджає їм відірватися від контексту й знайти життя поза ним. Ось ця основна властивість дозволяє назвати їх, на відміну від неологізмів, тобто новотворів, що виникли в мові, okazіональними словами» [22, с. 66]. Наприклад, нерозривний зв'язок okazіоналізмів із контекстом демонструють такі речення: *Напередодні чемпіонату світу серед студентів найголовніший міні-футболіст країни Геннадій Лисенчук говорив про нашу команду: «Це та збірна, яка може гори звернути (УМ, 16.08.00). Газета «Бульвар»... у двох – 37–38 числах поспіль бульварнула п'ять сторінок одкровень Валерії Врублевської (ЗВУ, 13.10.00).*

А. Брагіна неологізмами називає okazіональні та потенційні слова [1]. Б. Томашевський, користуючись терміном «неологізм», розуміє його як «слова, які утворює сам художник» [21, с. 176]. О. Ликов вважає, що okazіоналізми не можна називати неологізмами, оскільки їм властива невідтворюваність, одноразовість, синхронно-діахронна дифузність, безвідносність до історичного часу. Саме тому, на думку лінгвіста, okazіоналізми перебувають за межами мови, отже, й за межами поняття неологізм [12]. На думку В. Ляпунової, okazіоналізми відрізняються від неологізмів тим, що «найчастіше створюються за малопродуктивною чи взагалі непродуктивною моделлю» [14, с. 101]. Прикладами таких okazіоналізмів можуть бути лексеми, утворені шляхом контамінації: *КІНОВини, кучмономіка*, редери́вації: *депи* (від депутати), *циди* (від бактеріциди), okazіоналізми, утворені за аналогією *екологізм, партозавр*, графемні okazіоналізми: *ЗУБРИ, ГУБАрнатори*. Поява неологізмів обумовлена первинною номінацією, а okazіоналізмів – творчою діяльністю окремої особи в певному контексті, який допускає елементи випадкового. Наприклад: *Кінцевими результатами соціалістично-комуністичної «конгресофренії» стало усвідомлення необхідності стрибнути «вперед у минуле», організувавши для цього інтернаціональний референдум про відновлення Союзу (УМ, 31.01.95). Породисті екземпляри Миколі не до смаку... Отож поважає «двіртер'єрів» молодшого та середнього віку (ВК, 05.06.98).* Okазіональні слова обов'язково прив'язані до певного часу, а потім їхня новизна зникає внаслідок втрати найтонших асоціацій із періодом, у який вони виникли. Наприклад: *Не їжте на СНІДанок сирих Україн, або кохайтеся, чорноброві, та не з москалями у міжпарламентській асамблеї за формулою 52 на 148 (УМ, 26.05.95). Судячи з останнього «вибору» Росії, «стовпи отечества» стають там усе більше високоВОЛЬФними (ВК, 08.01.94).*

Багато дослідників вважають, що в мові функціонує, крім неологізмів та okazіоналізмів, ще й третій клас інновацій – потенційні слова. Потенційні слова мають, як і okazіоналізми, мовленнєвий характер, тобто не належать до мови, але, на відміну від okazіоналізмів, вони нормативні, утворені за продуктивними моделями словотвору. Уперше термін «потенційне слово» запропонував Г. Винокур у праці «Маяковский – новатор языка»: «У кожній мові... є «потенційні слова», тобто слова, яких фактично немає, але які могли б бути, якби того забажала історична випадковість» [2, с. 15]. Через деякий час цей термін вживає А. Смирницький, зазначаючи, що «слова можуть створюватися в мовленні і, отже, в окремих... творах можуть бути частини, які не є відтворюваними... Ці слова трактуються переважно на рівні зі словами, «які уже є» в мові й завжди можуть втратити зв'язок із тим твором, у якому вони були утворені як такі, що належать мові... Такі слова, поки вони не «ввій-

шли до мови», тобто не стали відтворюватися як готові, можна назвати «потенційними словами» [18, с. 17].

Н. Сологуб вважає, що «потенційні слова» містять у собі частину новизни, їх не завжди відрізняють від індивідуально-авторських, бо обидві групи утворюються okazіонально (у момент мовлення)» [19, с. 78].

Найбільш повний і послідовний поділ слів на потенційні та okazіональні знайшов своє відображення в працях М. Бакиної, О. Земської, Е. Ханпіри та ін. Е. Ханпіра потенційним словом називає «слово, яке може бути утворене за мовною моделлю високої продуктивності» [23, с. 248]. М. Калніязов вважає, що okazіональні та потенційні слова «відрізняються не тільки в плані словотвірному, а й мають певну специфіку в семантиці та використанні» [10, с. 1]. На думку А. Новосолової, потенційне слово – це «новотвір, найбільш близький до узусу, що сприймається як канонічний, утворений відповідно до високопродуктивних словотвірних типів, незалежний від контексту, який має семантичну прозорість, позбавлений емоційного забарвлення, стилістично нейтральний» [15, с. 35]. Наприклад, потенційними словами можна назвати лексеми із значенням «особа, яка характеризується властивістю, поглядом, ідейним спрямуванням, сферою занять, що названі мотивуючим словом»: **кучміст** (прихильник Кучми), **звіадист** (прихильник Звіада Гамсахурдія), **корозіоніст** (особа, яка цікавиться питаннями корозії металів й активно їх опрацьовує), лексеми, що мають значення «послідовник або прибічник кого-небудь, прихильник чого-небудь»: **вітренківець**, **гриньовець**, **жириновець**, **збітнівець**, **лужковець**, **лук'яненківець**, **масолівець**, **пинзениківець**, **симошенківець**, **тимошенківець** тощо.

Але не всі дослідники виділяють потенційні слова. Зокрема, В. Лопатін загальною назвою «okazіоналізми» об'єднує й потенційні слова, й індивідуально-авторські. «...Потенційні слова, – зазначає дослідник, – нерідко несуть на собі риси відчутної новизни, свіжості, оригінальності, і їх не завжди можна чітко відмежувати від індивідуально-авторських новотворів» [11, с. 71]. Власне okazіональні та потенційні слова об'єднує й І. Загрузна, пояснюючи це тим, що «обидві групи слів вживаються в художніх текстах зі стилістичною метою й служать для створення художнього образу» [9, с. 6].

Отже, досі в мовознавчій літературі немає єдиного погляду щодо термінології та визначення okazіоналізмів, неологізмів і потенційних слів. Це пов'язано з тим, що проблема новотворів характеризується особливою складністю. Залишаються невирішеними остаточно питання, що стосуються структури okazіоналізмів та їхніх функцій. Надалі слід буде з'ясувати також шляхи взаємодії okazіоналізмів з іншими типами нових слів та узуальними словами й спробувати визначити можливість переходу okazіоналізмів до загальноновживаної лексики.

Як бачимо, навіть на сучасному етапі розвитку неології є багато проблем, які потребують детального розгляду та з'ясування окремих моментів. Саме тому питання, що стосуються okazіоналізмів та okazіональності, є одними з актуальних на сьогодні в мовознавстві.

Список використаних джерел

1. Брагина А.А. Неологизмы в русском языке:[Пособие для студентов и учителей] / А.А. Брагина. – М.: Просвещение, 1973. – 224 с.
2. Винокур Г.О. Маяковский – новатор языка / Г.О. Винокур. – М.: Советский писатель, 1943. – 136 с.
3. Вокальчук Г.М. Okazіональна номінація осіб в українській поезії 20–30-х років ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук / Г.М. Вокальчук. – К., 1991. – 23 с.
4. Вокальчук Г.М. Okazіональні назви осіб в українській поезії 20–30-х років / Г.М. Вокальчук // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 8. – С. 79–81.
5. Герман В.В. Індивідуально-авторські неологізми (okazіоналізми) в сучасній поезії (60–90-ті роки): автореф. дис. ... канд. філол. наук / В.В. Герман. – К., 1999. – 22 с.
6. Данилова Л.В. К вопросу об окказионализмах и способах их образования (на материале поэзии А. Вознесенского, Е. Евтушенко, Р. Рождественского) / Л.В. Данилова // Стилизация художественного текста: Межвузовский сборник научных трудов. – Фрунзе: КГУ, 1984. – С. 89–98.

7. Дегтярь И.Г. О термине «окказионализм» или «окказиональное слово» / И.Г. Дегтярь // Структура словаря и вопросы словообразования германских языков (республиканский сборник). – Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 1975. – С. 129–135.
8. Ермоленко С. Я. Нариси з української словесності: Стилістика та культура мови / С.Я. Ермоленко. – К.: Довіра, 1999. – 413 с.
9. Загрузная И.Л. Семантическая и словообразовательная структура окказионализмов в поэзии Н. Асеева: автореф. дис. ... канд. филол. наук / И.Л. Загрузная. – Л., 1980. – 20 с.
10. Калниязов М.У. Окказиональные и потенциальные слова в языке современной периодики (Суффиксальные имена существительные): автореф. дис. ... канд. филол. наук / М.У. Калниязов. – М., 1978. – 19 с.
11. Лопатин В.В. Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования / В.В. Лопатин. – М.: Наука, 1973. – 152 с.
12. Лыков А.Г. Можно ли окказиональное слово назвать неологизмом? / А.Г. Лыков // Русский язык в школе. – 1972. – № 2. – С. 85–89.
13. Лыков А.Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово) / А.Г. Лыков. – М.: Высшая школа, 1976. – 120 с.
14. Ляпунова В.Е. Об употреблении окказиональных слов в современной публицистике / В.Е. Ляпунова // Ученые записки Удмуртского педагогического института. – Ижевск, 1968. – Вып. 18. – С. 99–106.
15. Новоселова А.Г. Окказиональные и потенциальные слова в публицистике А.Н. Толстого / А.Г. Новоселова // А.Н. Полевой и актуальные проблемы литературы социалистического реализма: Тезисы докладов республиканской научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения писателя (14–17 ноября 1983 г.) – Черновцы: Черновицкий университет, 1983. – С. 84–86.
16. Павленко Л.П. Складні іменники-оказіоналізми в поетичному контексті / Л.П. Павленко // Українська мова і література в школі. – 1983. – № 8. – С. 33–35.
17. Пауль Г. Принципы истории языка / Г. Пауль. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1960. – 500 с.
18. Смирницкий А.И. Объективность существования языка / А.И. Смирницкий. – М.: Изд-во МГУ, 1954. – 33 с.
19. Сологуб Н.М. Мовний світ Олеса Гончара / Н.М. Сологуб. – К.: Наукова думка, 1991. – 140 с.
20. Стишов О. Новотвори на основі власних назв у мові засобів масової інформації / О. Стишов // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Мовознавство). – Кіровоград: РВУК-ДПУВ ім. В. Винниченка. – С. 51–55.
21. Томашевский Б.В. Стилистика [Учебное пособие] / Б.В. Томашевский. – 2-е изд. – Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1983. – 288 с.
22. Фельдман Н.И. Окказиональные слова и лексикография / Н.И. Фельдман // Вопросы языкознания. – 1957. – № 4. – С. 64–73.
23. Ханпира Э.И. Окказиональные элементы в современной речи / Э.И. Ханпира // Стилистические исследования (на материале современного русского языка). – М.: Наука, 1972. – С. 245–317.
24. Ханпира Э.И. Смысловая структура окказионального слова в языке В. Маяковского / Э.И. Ханпира // Русский язык в школе. – 1966. – № 6. – С. 30–36.
25. Хохлачева В.Н. Индивидуальное словообразование в русском литературном языке XIX века (имена существительные) / В.Н. Хохлачева // Материалы и исследования по истории русского литературного языка. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – Т. 5. – С. 166–182.
26. Чабаненко В.А. Норми словотворення і мовна експресія / В.А. Чабаненко // Мовознавство. – 1982. – № 2. – С. 13–21.
27. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії / В.А. Чабаненко. – К.: Вища школа, 1984. – 165 с.
28. Чиркова Е.К. О критериях отграничения окказиональных слов от новых слов литературного языка // Современная русская лексикография / Е.К. Чиркова. – Л., 1975. – С. 91–101.
29. Шор Р. Язык и общество / Р. Шор. – М., 1926. – 156 с.

Умовні скорочення

ЗВУ – За вільну Україну

ВК – Вечірній Київ

УМ – Україна молода

Исследуется проблема изучения окказионализмов в языковедческой литературе как внесистемных речевых явлений. Рассматриваются актуальные вопросы, связанные с критериями выделения окказиональных элементов, их ролью в лексической системе языка и способом функционирования в украинских периодических изданиях конца XX века.

Ключевые слова: окказионализм, окказиональность, потенциальное слово, неологизм.

The problem of occasionalisms as linguistic phenomena of extrasystemic nature has been studied in modern linguistic literature. The most topical problems have been considered as to the criteria of their definition, their place in the speech system and the ways of their functioning in Ukrainian periodicals of the end of the 20th century.

Key words: occasionalism, occasionality, potential word, neologism.

Одержано 12.09.2013.